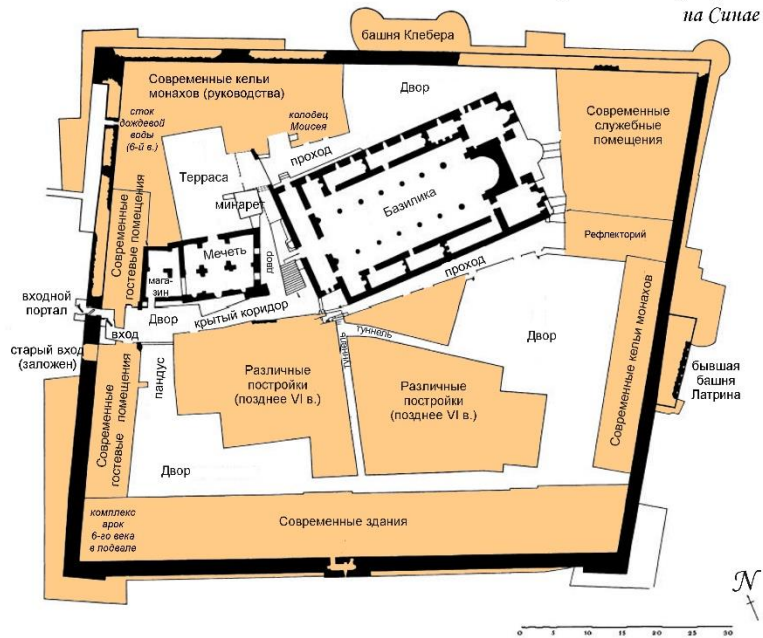

Der byzantinische Ikonoklasmus: seine Gründe & Auswirkungen

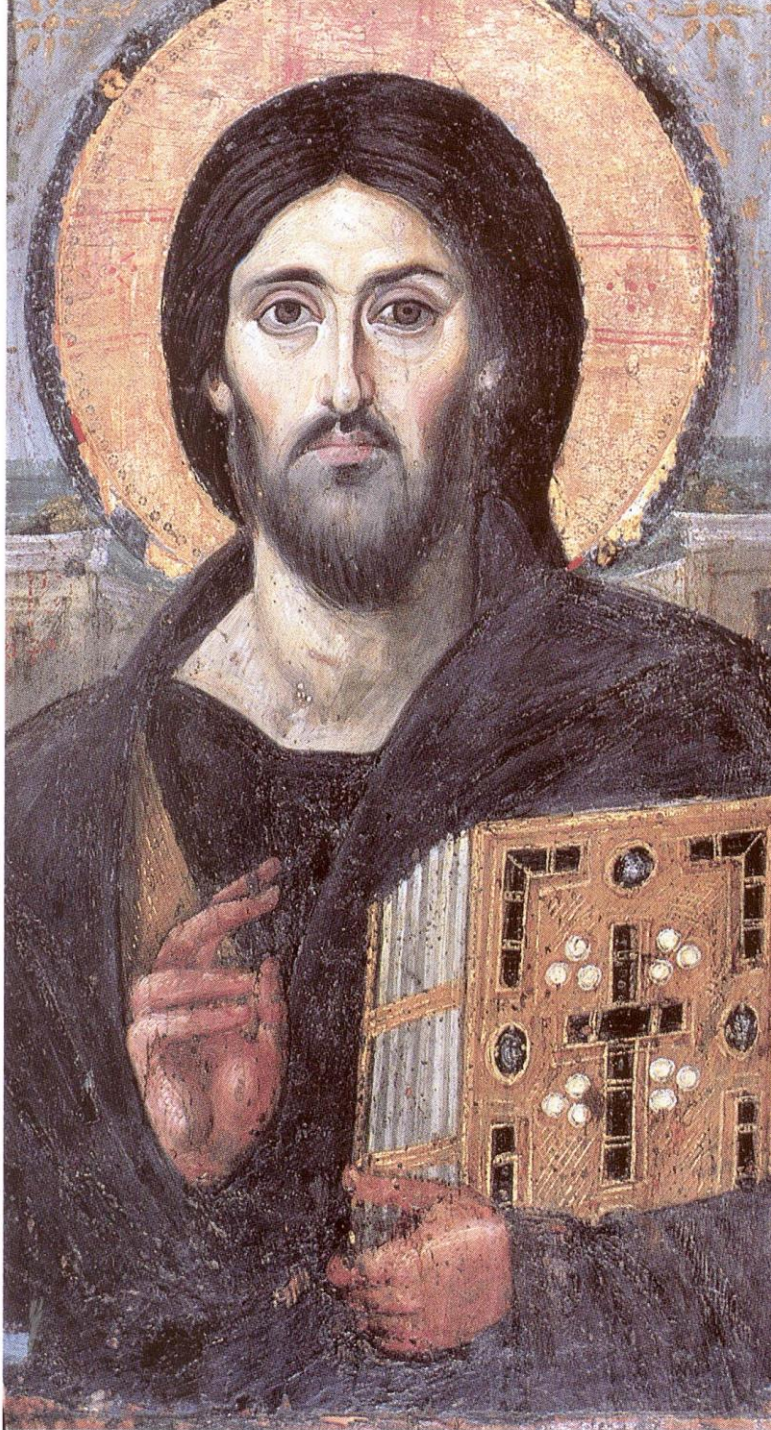
21. 3. 2023

Монастырь Святой Екатерины
на Синае

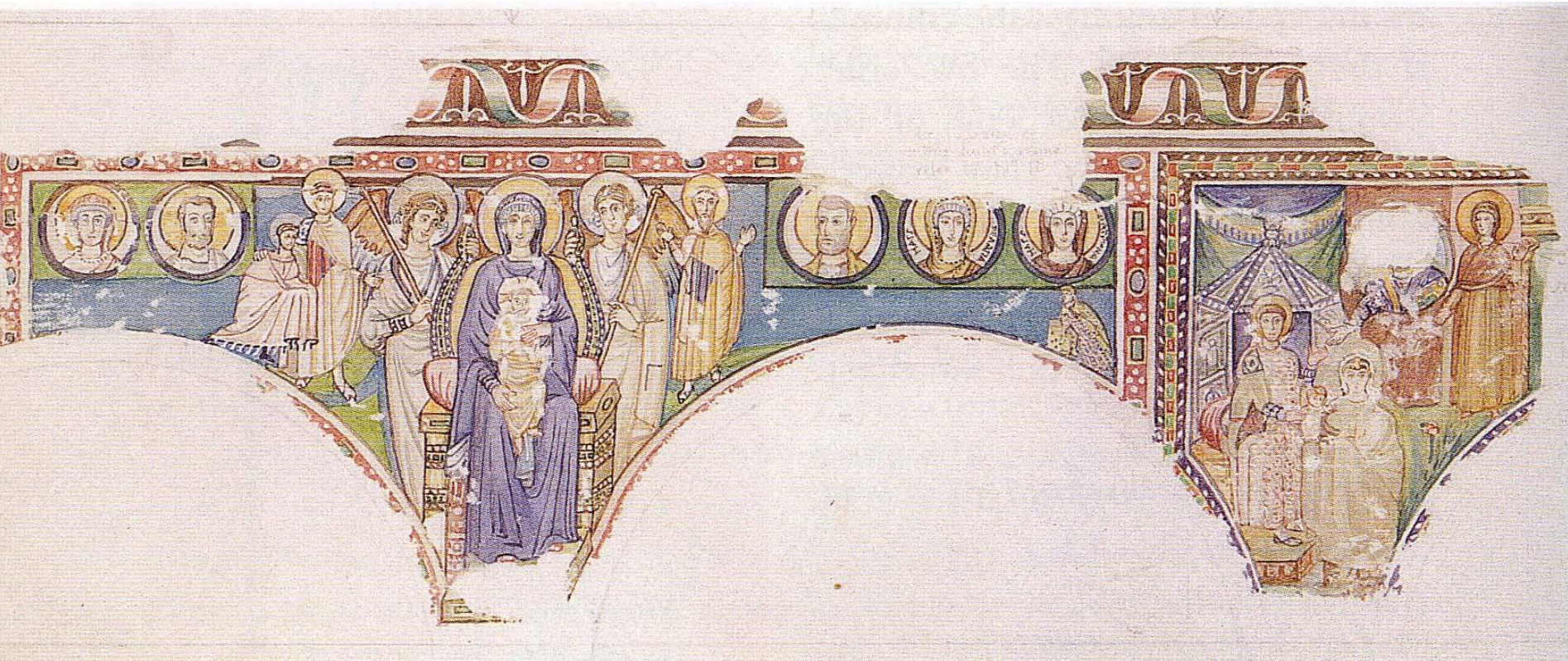
Sinai, Katharinenkloster
6. Jh.

Sinai, Katharinenkloster
6. Jh.

Sinai,
Katharinenkloster

Thessaloniki, Hagios Demetrios

Acheiropoietos

9. 'St Luke painting the Virgin and Child' by El Greco

Signed 'Hand of Domenikos' (in Greek).
Cretan, before 1567.
41.6 x 33 cm
Benaki Museum, Athens

✦ 692: Konzil von Trullo

Ravenna,
Kathedra
6. Jh.

Ikonoklasmus

730-787 / 815-843

Leon III (717-741)

Konstantin V (741-775)

Leon IV (775-780)

Konstantin VI (780-797)

Irene (797-802)

Nicephore I Phocas (802-811)

Michael I (811-815)

Leon V (813-820)

Theophilos (820-842)

Theodora (842-855/867)

- ✦ 726: Christusbild von Chalke-Tor entfernt
- ✦ 730: Bilder werden offiziell verboten
- ✦ 754: Konzil von Hieria
- ✦ 787: Konzil von Nikaea: Ende 1. Ikonoklasmus
- ✦ 815: 2. Ikonoklasmus
- ✦ 843: Ende 2. Ikonoklasmus

Leo III; Millaresion

Leo IV; Nomisma

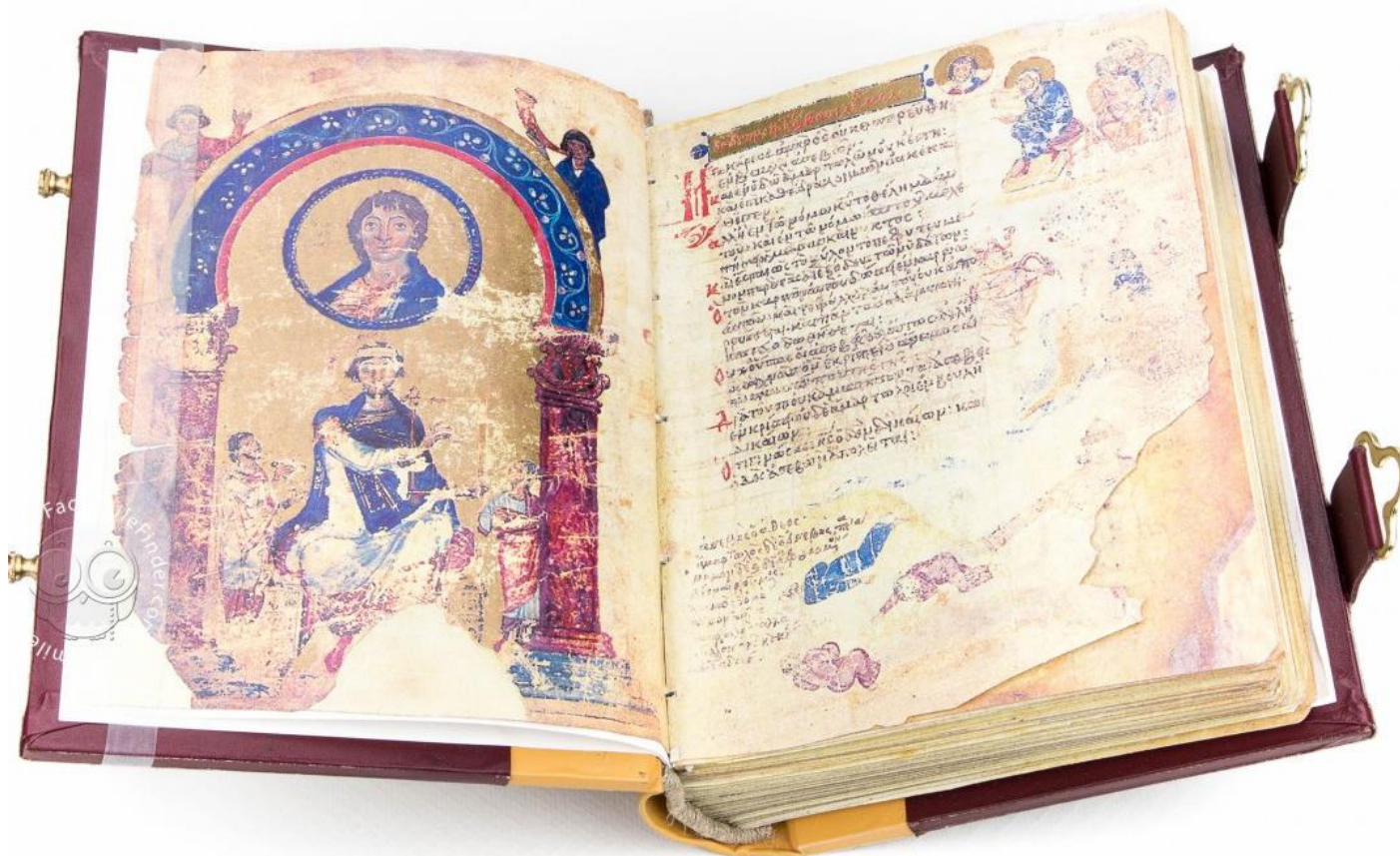
Madrid, Skylitzes fol. 64v
Johannes der Grammatiker
gibt Instruktionen, Ikonen zu
zerstören

Theodora

✦ **Chludov Psalter: Moskau,
Historisches Museum, cod.129**

✦ **Athos, Pantokrator 61**

✦ **Paris, BNF, ms. gr. 20**

Patriarch Nicophoros (806-815)

Patriarch Theodotos (815-837)

Patriarch Johannes Grammatikos «Janis» (837-843)

ες τον αιωνα:
Επιτιδι και ο σιωπη ρυση και υζε
 λουμαι: κληρον προς με το ος ο:
 αλω ον του εζελοσμε: γρηου μοι
 ες θη υπερας πητω: εθιοικον κδ
 ταφυ κς του σωσαι με:
Οτι κραταιω μδ μου και καταφυγι μου
 σου: και εμε κδν του ορο λδ τοσ
 οδλ ησσει με και δι κδρε φει με:
 ες εθις με κς πη δ οσ ταυ ησ κς
Κρυφα μοι:
Οτι ου ειο υπερας πη σης ε κς ες χη
 ρας σου πδρα θησ μοι ε προμου:
Ελυτρωσαι με κς ο θς της δλ θφας
 μισκας τοις διαφυλασ ορτας
 μοι α ο τι τα ε διακ σης: φω δε
Επι τω κω κη πησδ: ελαλλισσασμ
 και εφρα θησ μοι ε πη το εχ
 ρει ο:
Οτι ε παιδες επι τω παπειρωσ η
 μου: εστωσας κη τωρ δμα κωρ
 τηρ τη λω μου: και ουσω ε

Chludov,
 Ps. 30

Ms.gr.61.fol.26v

ΕΙΝΑ ΔΙΑΣ
ΕΙΝΟΝ ΤΩ ΗΚΟΙ ΜΑ ΤΩ Η ΕΝ ΚΙ ΕΤ
ΕΥΚΙΝ ΨΗΤΑΣ ΙΠΠΙΑΙΑ Η ΤΗ Η ΓΗ
ΕΘ ΔΑ ΔΑΝ ΤΗ Ε ΨΩ ΦΗ ΕΙ ΕΡ ΠΑΝ
ΤΑΣ ΤΕΝ Ε ΦΑΙΝ Ε
ΕΙ ΓΑΡ ΠΩ Η ΤΗ Γ Ε Ν Η Ε ΚΑΙ ΕΥ Ε
ΠΕ ΠΗ Α Ε ΦΥ Α Α Η Η Ε Τ Α Ι Ψ Ψ Χ Α Ι
ΤΩ Η Ε Η Ο Η Α Υ Τ Ο Ν Ε Κ Κ Η Ρ Ι Ε Α Μ
ΤΩ Α Ε Ν Ε Ι Α Π Τ Α Ι Α Ν Τ Ε Ν Ε
Φ Ω Ι Α Η Ε Τ Η Α Η Τ Ω Δ Η Κ Α Ι Ω Η Ι Α Ι
Τ Η Ε Ν Ψ Ε Η Ε Τ Η Κ Α Ρ Δ Ι Α Ε Ν Φ Ε
ΕΥ Η Η
Ε Φ Α Η Ε Η Ε Α Η Κ Α Ι Ο Ι Ε Ν Τ Ω Κ Ω
Κ Α Ι Ε Ρ Ο Ν Ι Α Η Ε Ε Φ Ε Τ Η Ν Η Η Η Μ Η
Τ Η Ε Α Ι Ε Ν Ψ Η Η Α Ν Τ Ε Ν
Ψ Α Λ Λ Ο Σ Τ Ω Δ Α Δ
Α Ι Α Ρ Ε Τ Ω Η Ω Α Ε Η Α Κ Α Ι Ε Ι Δ Ι

δεξιαν ηρα
αριστερα
ηρα

αριστερα
ηρα

Paris, Ms.gr.20.fol.5v

τοῖς ἡρώσκοις καὶ κληρονομασίαις
δοξαίτωρος καὶ δόξα τῶν ἁγίων
οὗτοι εὐφρανθήσονται
Ἡ πρώτη μερὸς καὶ ἀποφάνηται
ἐν αὐτῇ: καὶ αὐτὸς ἐθελεν ἵσταν
αὐτὴν οὐρανός:
Κε δὲ ἰστανθῆναι τὴν γῆν καὶ
ἀρχόντων τῶν τῶν γῆν με
μωρεμάτη: διὰ τὴν ὡς αὐ
φρανομένην τῶν τῶν ἡ καὶ
κί αὐμοσι:
Ἡ δὲ τοῦ μου τοῖς υἱοῖς κορεθῆτε
ἰστανθῆναι τοῦ ἀποχρίθῃ ὑμῶν
ἡ δὲ αὐτῶν τῶν ἁγίων:
Ἡ ἐθετισσῆναι ἡρῶς μου: ἡ δὲ ἡρῶς
κεκράξαι ἐν ἡρῶς τῶν
τοῦ μου:
Ἡ εἰς τὸ εἶσοστον ὡς ἡ πρῶτη
μου: καὶ ἡ τῶν ὡς ἡ τῶν
δὲ ἡ τῶν μου:
Ἡ τῶν ἡ τῶν ὡς ἡ τῶν μου:
καὶ ἡ τῶν ὡς ἡ τῶν μου:
Ἡ εἰς τὸ εἶσοστον ὡς ἡ τῶν μου:

Moscow,
Hist.Mus.Cod.1
29, Chludov
Psalm, fol.86v,
Ps.86, 5.

Hochgesänge (Oden)

καὶ τὴν ἰσχίον μου καὶ τὴν κερτο
πυρμον: ἐραρτίον σου πῶντες αἰθλί
βορτερε:

+ **Ο**ρεῖς με κῆρυκα τοῦ δάκτυλου καὶ
καὶ τὰ χεῖρά μου: καὶ ἡ πένητος
λυπὸν μενον καὶ αἰχμηρθε: καὶ
παρακαλοῦμαι τὰς κείνου χεῖρας:

+ **Κ**αὶ ἡ δακτύλος τὴν ῥομφαίαν καὶ
καὶ φετιμὸν φαρμακὸν ἐπιπλάσσει με οὐκ:

+ **Γ**ερνήθω κ' ἔραρτ' αἰσθημένω πῶ
οὐκ ἔστιν εἰς τὴν δάκτυλον φαρμακὸν
δακτύλου καὶ φετιμὸν δάκτυλου:

+ **Σ**κοπιόθω τὸ σφαιροειδὲς αἰσθημένω
τοῦ κείνου χεῖρας: καὶ τὸν ῥομφαίαν
τὴν δάκτυλον τὸν σου κείνου:

+ **Ε**κχεοῦμαι τὸν ῥομφαίαν σου: καὶ
ἡ δάκτυλος τὸν σου καὶ τὰ
ἡ αἰσθημένω:

+ **Γ**ερνήθω τὸν ῥομφαίαν σου ῥομφαίαν
μερῶν: καὶ ἡ δάκτυλος κείνου
τοῦ ῥομφαίαν σου κείνου:

+ **Ο**τι ῥομφαίαν σου καὶ τὸν σου
καὶ τὸν σου καὶ τὸν σου καὶ τὸν σου:

ΚΥΤΗΡΑ
ΣΑΝΤΗ
ΚΑΝΗ
ΚΑΡΤΗ
ΤΟΥΤΗ
ΤΟΥΤΗ
ΤΟΥΤΗ

Chludov, fol. 67r
Ps. 68, 22

9.
136
17

ΤΟΥ ΔΑΔ. ΨΑΛΜΟΣ.

Κρίνον μοι κέοτι ἐγὼ ἐν ἀκακίαι σου
ἐπερράθην· καὶ ἐπὶ τὰ ἔσοχα τῶν
ἐχθρῶν μου ἀσθενήσω.

Δοκίμασον με καὶ πείρασόν με· πύ-
ρρασαν τὸ σῶμα μου καὶ τὴν καρ-
δίαν μου·

Ὅτι τὸ θεὸς ἀδικήματα τῶν ῥοφθα-
λμῶν μου ἐστὶ· καὶ ἔβην ἐπὶ τὰ ἐν-
τὴν ἀνομίαν σου·

Ὅὐκ ἐκδοθήσασιν τὰ ἔσχατα τοῦ
στύπου καὶ αὐτὰ ἔσονται ῥομφαία
ἐπὶ τὴν ἀνομίαν σου·

Ἐμίσῃσθε ἐκκλησίαν τοῦ μαρτυροῦ
καὶ μετὰ τὴν ἐξουσίαν μου ἐπίστασθε·

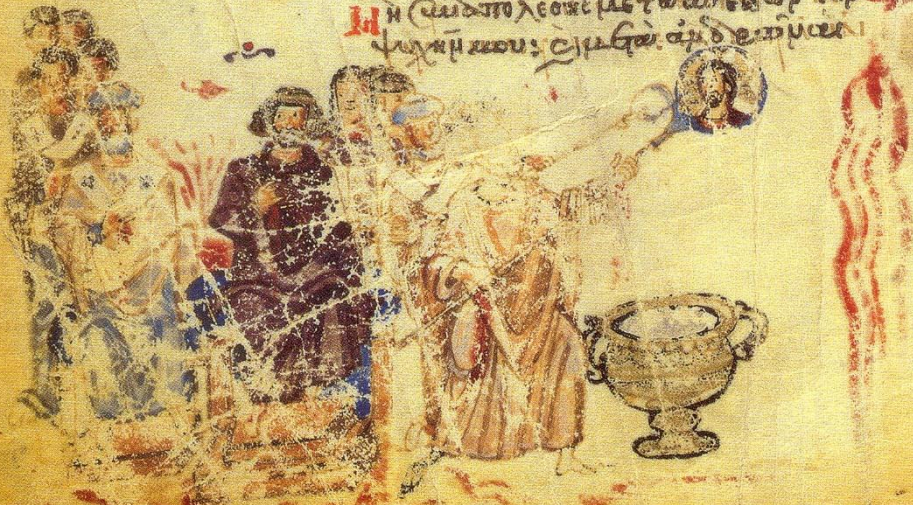
Ἡ ψαλμοὶ ἐμὰ θεοῦ ἐστὶν ἡ καρδία μου·
καὶ κύκλωσθε τὸ θῆκος τῶν ῥομφαίων μου·

Τὸν ἀκούσθη με φωνὴ καὶ μετὰ τὸ
καὶ δὴ ἠγνώσθησαν πόρται τοῦ θεοῦ
ἐπὶ τὸ σῶμα σου·

Κεῖν γὰρ τὸ σῶμα ἐπὶ τῶν ῥομφαίων μου· καὶ
τὸ πνεῦμα μου ἐπὶ τὸ σῶμα σου·

Ἡ ψαλμοὶ τοῦ θεοῦ μετὰ τὴν ἐξουσίαν
καὶ τὴν ἀνομίαν σου· ἐμὴν ἀνομίαν σου·

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΑΡΧΗΣ

Moscow,
Hist.Mus.Cod.129,
Chludov Psalm,
fol.23v, Ps.26,5

**Athos, Pantokrator,
ms.61.fol.16r, Ps.26,4-5
und 9-10**

**Konzil von 815:
Hl. Nikophoros
Leon V.
Johannes der Grammatiker**

ΕΠΙΣΤΟΛΗ
ΤΩΝ
ΑΓΓΕΛΩΝ
ΑΠΟ ΤΩΝ
ΑΓΓΕΛΩΝ
ΑΠΟ ΤΩΝ
ΑΓΓΕΛΩΝ

ΝΒ

ΝΙΚΗΦΩ
ΡΟΣΠΑΝΟΙ
ΑΡΧΙΕΥΠΟ
ΔΕΙΚΝΟΝΤΩ
ΙΑΝΝΗ
ΤΩΝ
ΔΕΥΤΕΡΩΝ
ΣΑΝΑΙΣΕΙΚΕ
ΝΙΚΗ

Η γὰρ ἡμεῖς πάντες ἄνωγα ἰσχυροὶ ἐσμὲν
καὶ ἰσχυροὶ ἐσμὲν ἰσχυροὶ ἐσμὲν
Δὶα τοῦτο θεὸς καθελομένης τῆς ἐκτί-
λας ἐμῆς παραγεύσασθε ἑαυτοὺς
μὴ μὲν τοῖς σπουδαίοις ἰσχυροὺς ἐκ-
γεῖρωσθε
Ὁ γὰρ τῆς δικαιοσύνης φάσμα ἔχοντες
καὶ ἐπιπορευόμενοι καὶ ἐροῦσιν
δοῦναι ἡμῶς ὅσον κέθετο τὸ ἔμψυχο
αὐτοῦ· ἀλλ' ἐπιλησάμεθα τὸ πλῆθος
τοῦ πόντου αὐτοῦ· καὶ ἐρεδύομεθα
ἐν τῇ τρυφῇ αὐτοῦ ὡς ἐν τῇ ἰσχυρίᾳ αὐ-
τοῦ
Ἐπεὶ δὲ ἡμεῖς ἐχόμεθα ἐν τῷ
οἴκῳ τοῦ θεοῦ· καὶ τῆς ἐπιδοῦς τοῦ
θεοῦ εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ ἐταράσσου-
μεθα αἰῶνος·
Ἐσομολογησόμεθα ἡμῶς τὸν αἰῶνα ὅτι
ἐποίησας· Ἐν τῇ ἐπιδοῦς τοῦ θεοῦ
ὅτι ἔχοντες ἡμῶς τῶν ἰσχυρῶν
εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ μαλερῶν ὑμῶν
εἰς τὸ τέλος ὑμῶν
Ἐπεὶ δὲ ἡμεῖς ἐχόμεθα ἐν τῷ
οἴκῳ τοῦ θεοῦ· καὶ τῆς ἐπιδοῦς τοῦ
θεοῦ εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ ἐταράσσου-
μεθα αἰῶνος·

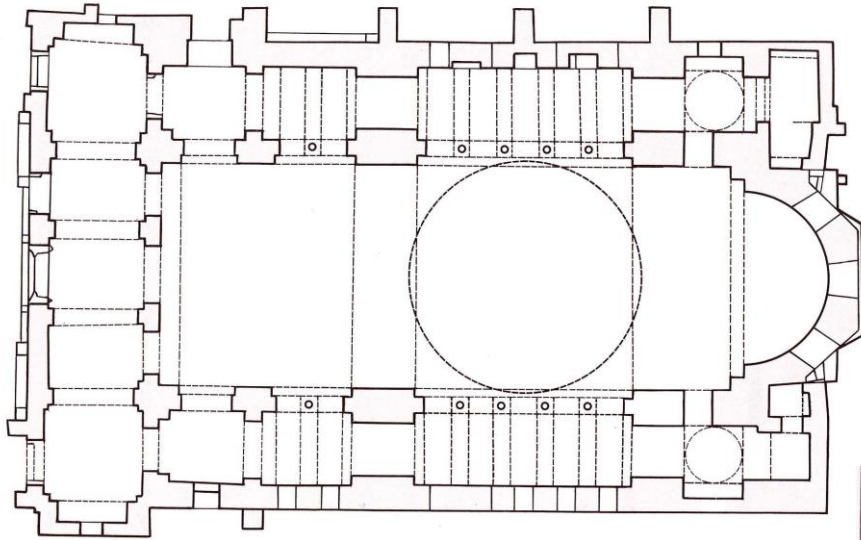
Moscow, Hist.Mus.Cod.129, Chludov Psalm, fol.51v, Ps.52,9

Îcône du XIIIe s.
commémorant le
rétablissement du culte des
images en 843

Kaiserin Theodora
Patriarch Methodios (843-847)

Constantinople, Saine-Irène

330: Konstantin
Bis 360 & 404-415 Kathedrale
532 abgebrannt (Nika-Aufstand)
740 Erdbeben

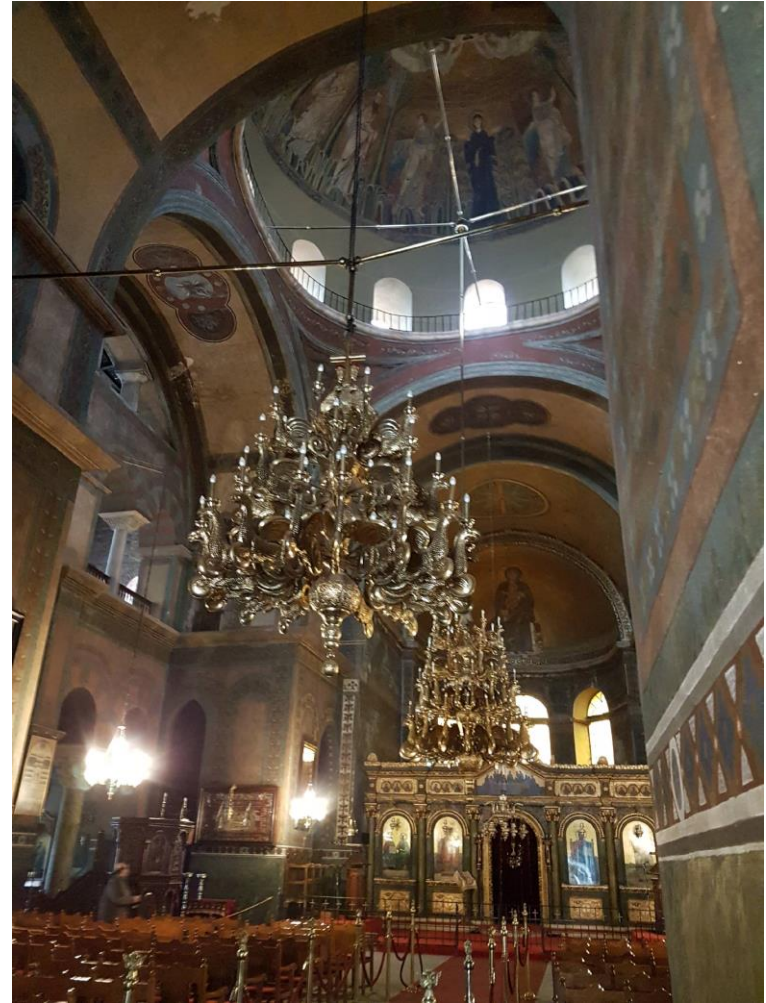
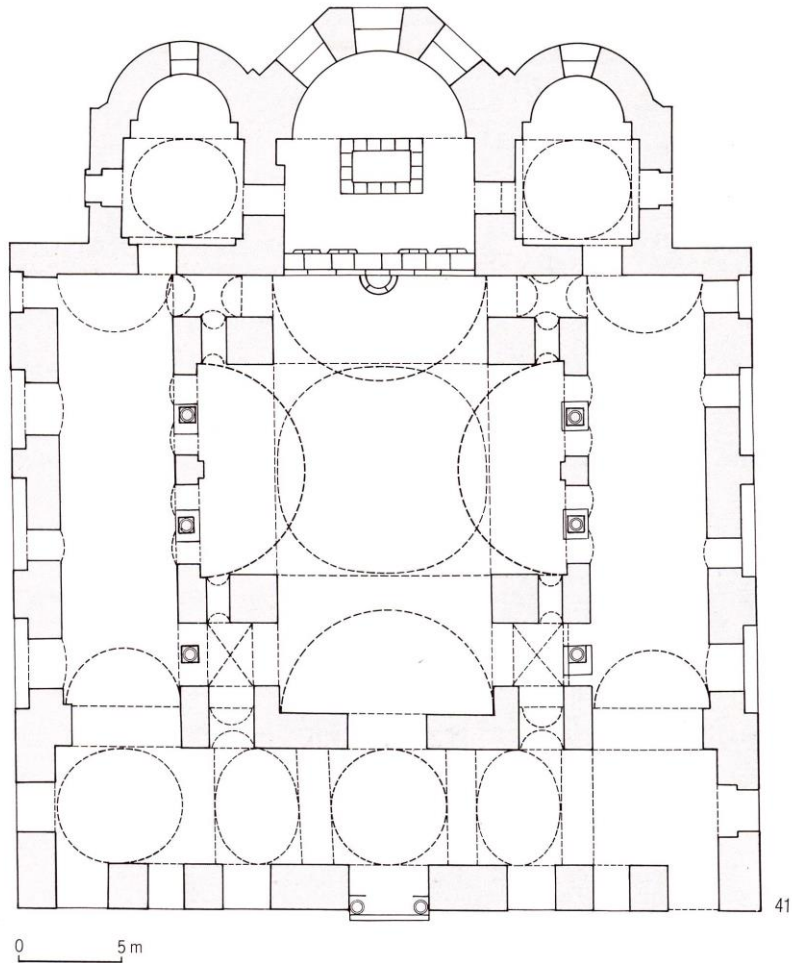

Thessaloniki: Hagia Sophia

6. – 8. Jh.?

Ende 8. Jh.: Konstantin VI. und Irene (780-790/792-797)

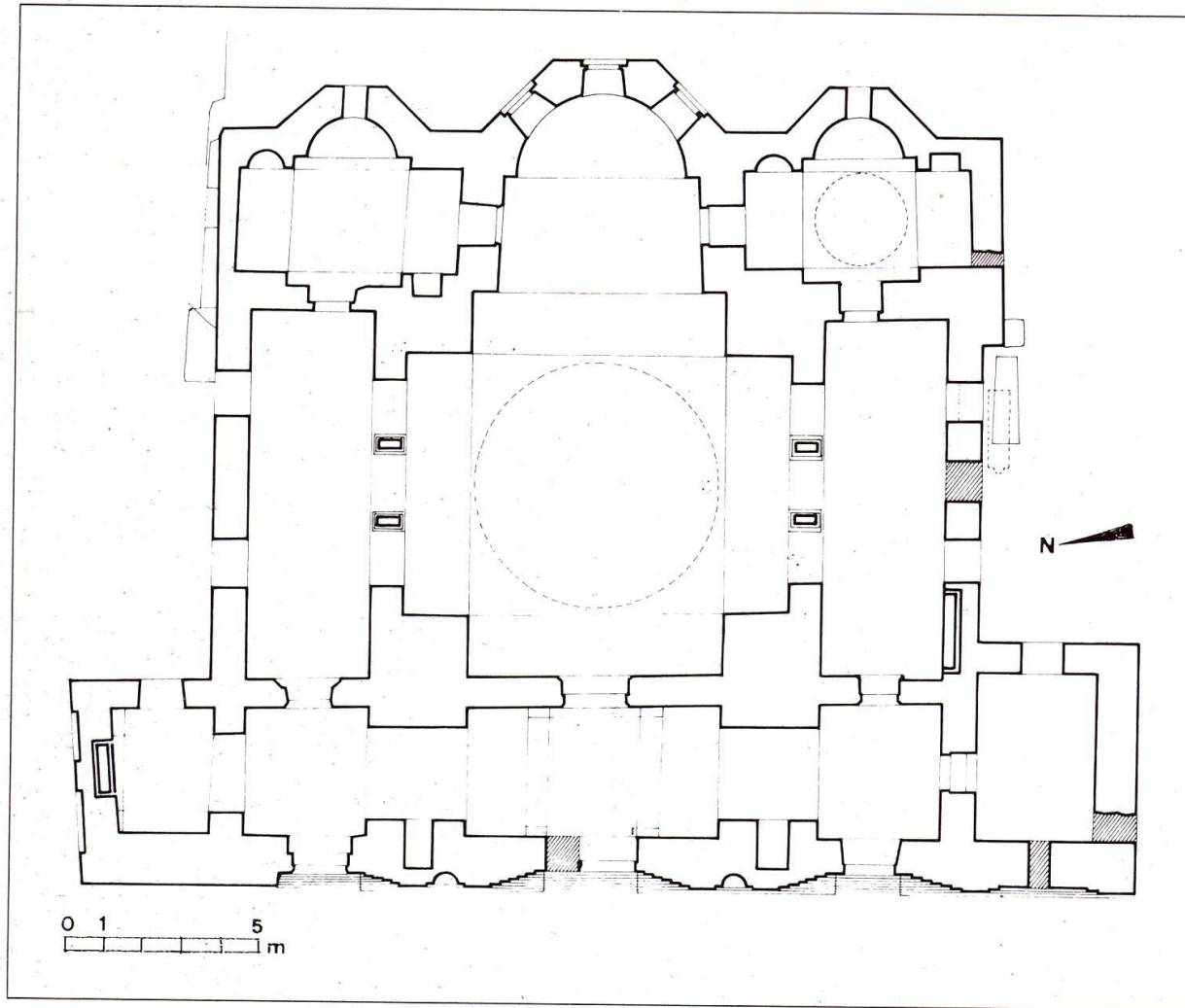

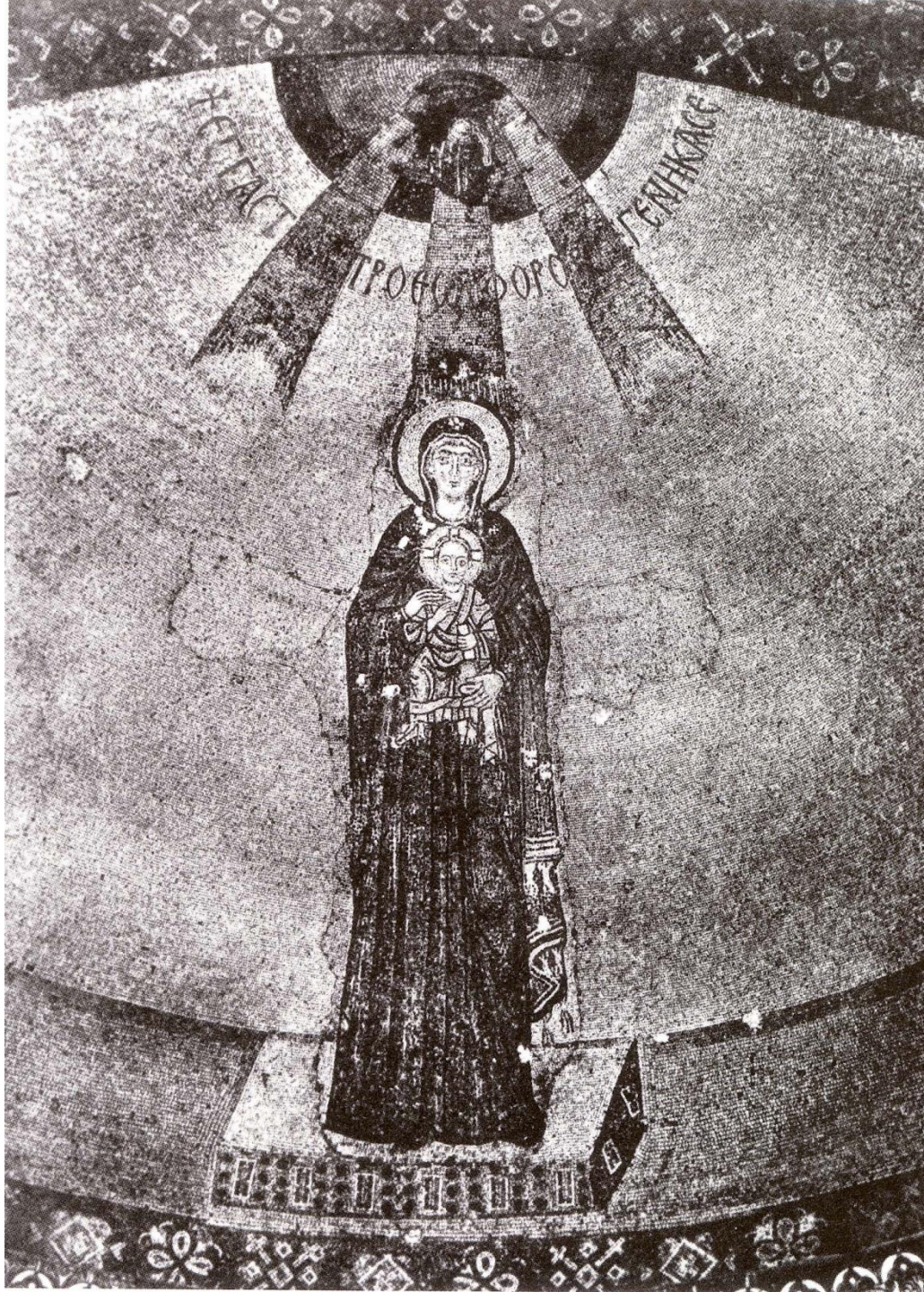
Theotokos

Nicée, Église de la Dormition

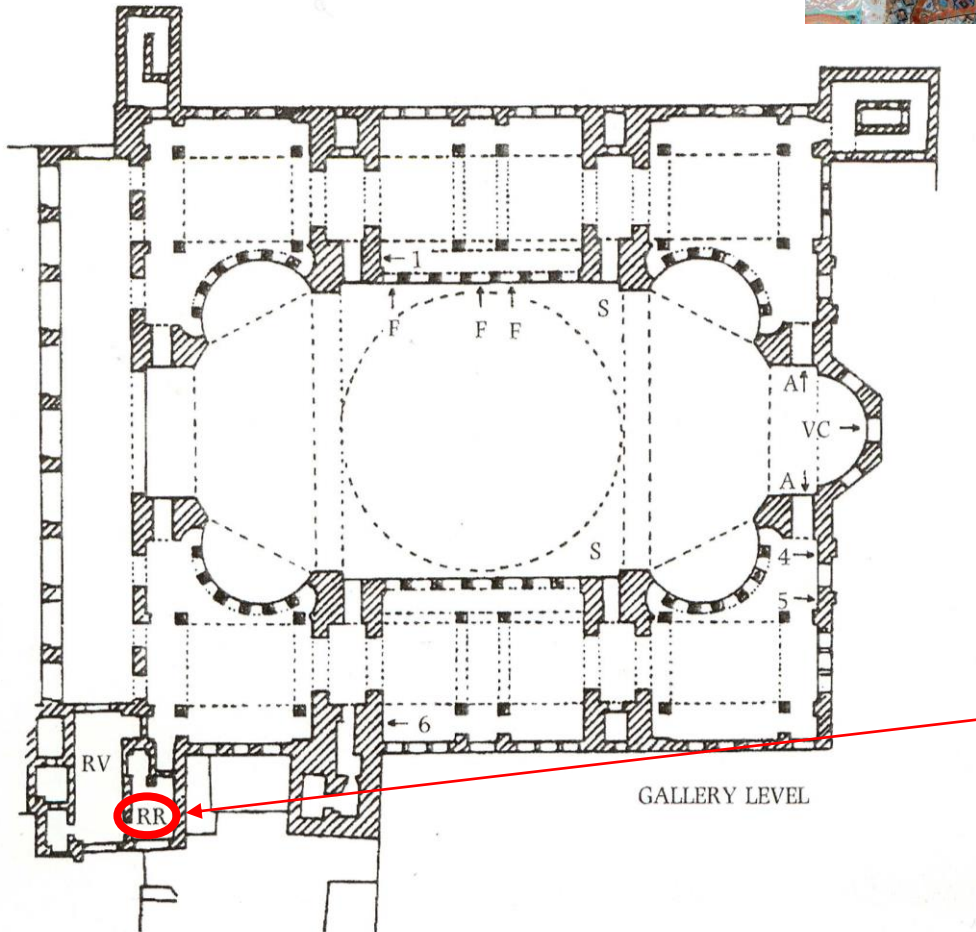

Ps. 109:3

Konstantinopel, Hagia Sophia (Sekreton)

Konstantinopel, Hagia Sophia

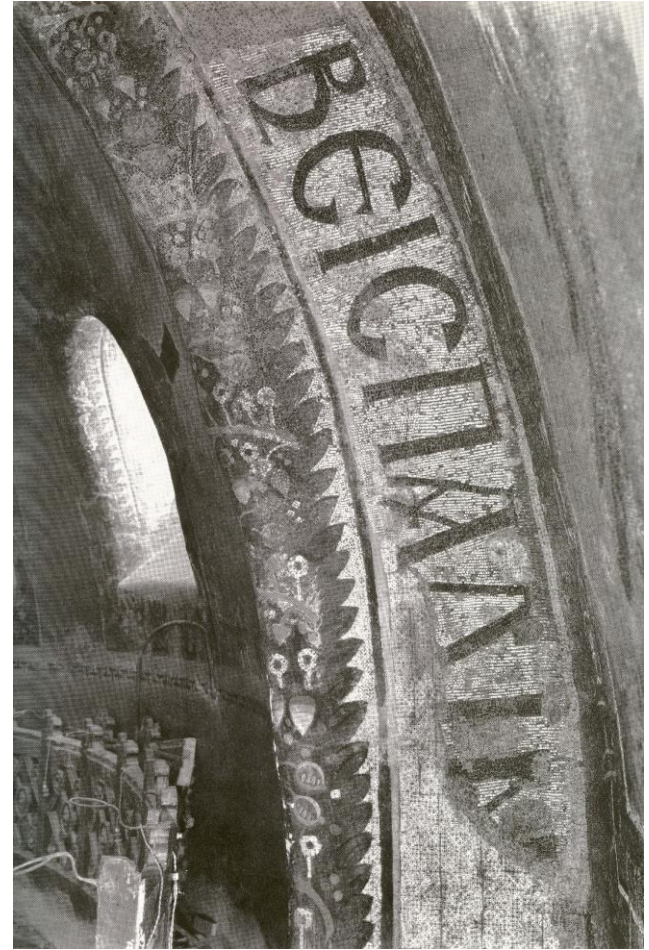

867

Psellos (Patriarch),
Homelien

"Ας οί πλάνοι καθεῖλον ἐνθάδ' εἰκόνας
ἄνακτες ἐστήλωσαν εὐσεβεῖς πάλιν.

Justinian II (705-711)

Justinian II (685-695)

Theodora und Michael III

Basileos I mit Legende Rex Regnantium

Johannes Tsimiskes 963

Madriдер Codex der Chronik des Skylitzes

Studnica, Muttergotteskirche,
Leichenprozession des Königs Stefan Nemanjia, 13. Jh.

Sinai,
Katharinenkloster